

պետոսի՝ քան Պալատեպոլս տրուած միւս թարգմանութեանց լեզուն, ինչպէս վերը տեսանք: Եւ վերջապէս նոյն իսկ տպագրիս այս եակսն յատկութիւնը, որքորոշին եւ ասով նոր խմբագրութիւն մ'ըլլաւ, կը ցուցնէ որ չնչ կրնար Պայատեպոլսին ընծայել քան Տիւ թարգմանութիւնը: Վերջինս հիմնովին բարեփոխողը, անոր սխալներն ուղղելու ձեռնարկողը չէր կրնար միանգամայն նոյն անշուշտութեանց, նիւթակոտութեանց եւ սխալմանց հեղինակին ըլլալ: Եւ այն որ տպագրութեամբ հրատարակելու համար գտնէ մասնական նոր թարգմանութիւն մ'ընել հարկ տեսած երբ չէր կրնար առաջինը հրատարակել եւ հանրամատչել ընել: Եւ վերջապէս այն որ Ազապետի ամէն մի յունարանութիւն հայացրելու աշխատած է, չէր կրնար իրեն նպատակ դրած ըլլալ փրօնի կամ Մագիտարոսի եւ նմանեաց լեզուին նմանիլ այնպիսի մեծ յաջողութեամբ եւ ճշգրտութեամբ:

Եւ ասով ի՞նչ ենք մեր ուսումնասիրութիւնը, սպասելով աւելի լայնի մը նորոշումը ձեռնագրաց յայտնուելէ եւ ծանօթներուն հանրամատչելի ըլլալէն: Բաղձալի էր որ ուրիշ բանասիրաց յաջողէր մեզի կարելի եղածէն աւելի եւս՝ ճշգրտել թարգմանութեանս հնութեան չափն եւ փամբանակը:

Ճ. Բ. ՅԱ.

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ԵՆԻՍԵՐԻԹՈՐԳՈՒՄՈՒՆՈՒ ՀՈՍՈՒՑ ԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՈՒԹԵՆ ԵՒ ՈՐՐԻՃ ԲՆԵՐՈՐՈՒ ԵՎԵՏՄԱՐ ՏԵՐԻՇԵՒ ԸՈՒՆԻՇԸՈՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆՈՒ ՈՒ ՀՐԴԱՆԵՐԻՆԵՐԸ: ՄԱՐԿՈՐԾՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Շ-բ-հ-ո-թ-է-)

Բանութը կանոններն են յաշորդները:

Պաննագրութիւնը

Որոշք Գրանսիրութեան մեծ իշխանութեան վերին Պատմագրութեան տրուած Երկարութեանը, պատմ թագաւորական քաղքին մեագործաց ընկերութեան, անփամանակեայ, իրարիւ պահելու համար, մինչեւ որ այս տեսակ ընկերութիւնները՝ աւերութեան մէջ կարգադրութեան մը օտակ դրուին:

Նախերգանք:

Նախպէս տէրութեան մէջ գտնուած ամէն ընկերութեան՝ անանկ ալ Եղեալաբեթագործող անպատ թագաւորական քաղքին մեագործաց ընկերութեան կապուելուն գլխաւոր նպատակն է, որ հասարակաց քարին փարեղի եղած Նախ յաջողակ կերպով յառաջանայ, ընկերութեան

մէջ լայ կարգադրութիւն, հանգստութիւն, եղբայրական սէրն եւ փոխադարձ վստահութիւնը տեսական կերպով մեան՝ եւ վերջապէս այս արհեստը կատարելագործուի եւ ծաղկուի: Աս անուսական նպատակներուն համեմատ համար միացած ընկերութիւնը՝ վերին իշխանութեանն իրեն տրուած յաշորդ կանոններն ամէն փամանակ ճշգրիտ պահելու պիտի ընայ:

Ա. Երբ որ երկուստեք մը Դ ԸԼԱՅ Տոս տեղի ընկերութեան կամ օտարի աղան — կը փախաքի աշկերտ քաղք՝ ամենէն յառաջ իւր բազանքը պիտի ծանուցանէ ընկերութեան, գլխաւորին կամ վերադասին: Ընդունուելու փամանակ հոն ըլլալու են արուստախմբին առաջնագլուխ՝ Տայր եւ վերակցեալ վարպետները, քարտուղանք ու նախագահը: Ընդունուել ուղղապէս եւ կամ իր ճնորդը պարտական են, ընդունուելու հոն հինգ փորին յալնը՝ ընկերութեան արկղին վճարելու: Այսպէս մէջ նկատուելու չ'ըլլալու լինէ որոշել ընկերութեան վարպետի աղայ եւ կամ օտար: Ընդունուած պատանդն եթէ վարպետի որդի է՝ երկուս եթէ օտար է՝ երեք տարի պէտք է որ Բերեւ որդեղ ծառայէ: Երբ ասանդութեան տարին երկ քննցելու հասն օտարը հրատարակուի, պէտք է որ Եւ Ընդ զանազանութեան, ընկերութեան արկղին տար փորին տայ — Ամէն աստաթ՝ ըլլալ տեղացի կամ օտար, ինք զինք ընկերութեան մէջ գրելէն յառաջ, Բարտական եւ երեք տարի պանդխտի, եւ արուստակերտ տարին պատուով վճարելու, ապա լին ոչ ընկերութեան մէջ չ'ուսուիր:

Բ. Ատրպէս ըլլալու համար պէտք է որ աստաթն ընկերութեան գիմէ: Դ Եթէ այս տեղի ընկերութեան վարպետ կամ տեղացի քարտուղանք օտար է՝ ընկերութեան մէջ ընդունուելու համար, հարկ է որ ընկերութեան փարելու տեղեւոր համար՝ տալ, եւ վարպետի սեղանին համար յառանուստը փորին վճարէ: Ասկից զատ՝ Բարտական ծննդնէն ետեւ եկող տղանքն երեքըսթին՝ 24 եւ միւսնայ միջոցին, ասանդարտին համար մէկ փորին վճարելու է: Բայց ասկէ՝ ընկերութեան տալու է երեք հատ հաղարթիչ կամ քահ, մէկ եւ արուստախմբին նախագահին, զոյգ մը չառ գտնուի — Աս ամէն պարտականութիւնները՝ տարւոյ մը միջոցին մէջ գործադրուելու են:

Գ. Եթէ վարպետ ասանդն աստաթն օտար է, պարտական է մէկ տարւոյ միջոցին մէջ, կարելու տեղ ոչ համար, 15 փորին վարպետի

սեղանին համար 18 ֆիորին եւ Յան Գարանց եւ Արեան տանէն ետեւ, եկած երեքշաբթի օրը 15 ֆիորին վճարելու: Իսկ Դանդանգն ետեւ եկող երեքշաբթի օրը՝ 30 ֆիորին ընկերութեան արկղին ածանաւ, ասէկ զաս՝ սառնարանին համար ֆիորին մը ու երեք բրիչ եւ կամ բաճ մը՝ նմանապէս ընկերութեան գլխաւորին զոյգ մը լաւ տեսակ գանձի տալու է:

Դ. Երբ ընկերութեան առաջնորդն, այսինքն վերատեսնէ ընկերութեան անգամները ժողովել կու տայ. եւ ընկերութիւնը քովէ քով կու գայ, ամենէն յառաջ անուանց ցանկը պիտի կարդացուի. եւ թէ ներկայ եղողներուն եւ թէ չեղողներուն անունները պիտի նշանակուին: Ժողովքին տանն ամէն մէկը՝ հանարար իրեն որոշուած տեղը պիտի նստի: Առաջնորդն՝ իրեն նախագահ կը ծանուցանէ թէ ինչ բանի համար կանչած է ընկերութիւնը: Աս յայտարարութիւնն, ինչպէս նաեւ նախագահին աբիշ առաջարկութիւններն ամէն մէկը համարութեամբ մտիկ պիտի ընէ: Այս եր համարձակի նախագահին խօսած աստեւ, անոր արգելք ըլլալ, վասն զի աս բանն ընողն երկու ֆիորին տուգանք պիտի պատժուի: Ժողովն իմանալէն ետեւ, թէ ինչ է խորհրդածութեան խեղճը, անոր վրայ հանդարտութեամբ խորհուրդ ընելէն ետեւ՝ որոշում կ'ըլլուի: Երբ եղբայրաբար բանի մը վրայ չեն կրնար միաբանիլ, որոշում ընելու համար քուէարկութիւն կ'ըլլուի, եւ ձայնից մեծամասնութեամբ խնդիրը կ'որոշուի: Օրւան խնդրոյն վրայ քուէարկութիւն եղած աստեւ ուրիշ բանի վրայ խօսիլ չ'ըլլար — սրովհետեւ այս բանն վերը յիշուած առթանգութիւն կը պատժուի: Ընկերութեան ամէն մէկ անդամը մէկ քուէ պիտի ունի, ընդ հակառակն նախագահն, երկու: Խնդիրն՝ ամէն անգամ ձայնից շատութիւնը կ'որոշէ:

Ե. Երբ վարպետ մ'ուրիշի մը հետ դատարկութիւն ունի, դատարկութեան մտաւոր ազդակներն — երբ ընկերութիւնն տանց անմիաբանութեան վրայ խորհուրդ կամ որոշում կ'ընէ — ժողովքին մէջ չըլլան: Դոյնդեմ՝ ոչ հայրն՝ իւր սրգւայն, ու ոչ որդին՝ իւր հորը խնդրոյն վրայ խօսած աստեւ խորհրդին մէջ մաս ունենան: Խնդիրն՝ ասոնց հեռաւորութեան աստեւ որոշուի:

Զ. Վարպետ մ'ուրիշի մը հետ կուտայ մէջ եղած աստեւ, երբ մէկն իւր խնդրոյն, իրեն վկայ ու պաշտպան ընկերութեան անդամներէն մէկը քստէ, այն աստեւ հարկ չկայ արարքին

վկաներու ետեւէ ըլլալու, եւ խնդիրն օտար վկաներով պաշտպանելու: Եթէ աս չկայ, այն ժամանակ պէտք է արժանաւոր վկաներ կանչել:

Է. Պակասութիւն գործող վարպետի մը գէտ, այս կանանդորութեանց մէջ յայտնի գրի անցուած պատիճներուն չափէն աւելի պատժ սահմանելն ընկերութեան գործը պիտի ըլլայ: Ոսկայն այն յաւեւրածով, որ արուելի պատժը՝ ամէն անգաման գործուած յանցանքն մեծութեանն եւ յարաբերութիւններու համեմատ ըլլալու է: Եւ եթէ արտաքայ կարգի գէտք մը չի պատահիր, այս պատիժն երեք ֆիորինը չանցնի: — Թէ որ ընկերութենէն վարպետ մը, ըլլայ ընկերութեան օրէնքները չպահելուն, ըլլայ աբիշ պատժաւի համար, երեք ֆիորինէն աւելի եւ անիրաւ կերպով ինք զինք պատժուած գտնէ, ազատութիւն ունի այս ցաւին ու ծանրութեան դարման գտնելու համար, տեղւոյն քաղաքաբաշխութեան խորհրդին գիւմելու: Միայն թէ այս գիւմելը՝ 15 օրւան մէջ անպատժաւ ըլլալու է, ապա թէ ոչ այս ժամանակամիջոցն անցնելէն ետեւ, իւր խնդրոյն տեղի չի արուիր, հապա վրան՝ ընկերութեան որոշումը կը գործադրուի:

Ը. Ընկերութեան առաջնորդներն, այսինքն ընկերութեան նախագահը, հայր վարպետը, քարտուղարը, դասնպետը, քննիչ վարպետն եւ այլն, ամէն երկու տարի մէջ մը, ընդհանուր ժողովին ձեռք կ'ընտրուին. տեղական քաղաքային խորհրդէն անուանուած յանձնակատար մը ներկայութեամբ: Կատարահայն եւ պաշտամատներուն հետ ամէն մարդ պարտու պատշաճ կերպով վարուի, եւ անոնց հնազանդի, երկու ֆիորին տուգանաց տակ:

Թ. Թէպէտ եւ որոշուած է թէ ընկերութեան անդամներն, առ այժմ՝ 12 հոգի ըլլան, այսու ամենայն, որովհետեւ հիմնական յարաբերութեանց նայելով, հասարակութիւնը գոհ ընելու համար, ութը մասգործ ալ բաւական է. անոր համար, որպէս զի հիմնական 12 թիւը, թէ՛ ժամանակ անցնելէն ետեւ, մէկ կամ մէկայ անգամը վախճանելով՝ ասոնց թիւն ութի ինչպէս, ընկերութեան թիւն անկից ետքը միշտ մինչեւ որ ընկերութիւնը մնա հաստութեան պարտականութիւնները կատարելով՝ հասարակութիւնը գոհ կրնայ ընել, Կ'որոշուի որ ընկերութեան թիւն ութը հոգին չանցնի, այն վերադարձութեամբ որ այս թիւն ալ երբեք չտուաղի, հազա երբ ութը հոգին մէկը պակսի՝ ընկերութեան պարտքն ըլլայ, անոր տեղն անմիջապէս լեցնեն:

լու: Եթէ այս չընեն, երկրատէր հասարակութիւնն իշխանութիւն ունենայ այս բանն ընելու: Արուեստախմբին մէջ առնուելու նկատմամբ, տեղացի ծնեալ սատարն, օտարներու նկատմամբ առաջնութեան իրաւունք ունի, ենթացիկով որ հաւատարմ ժամանակ աստարութիւնն արած է: — Վախճանած վարպետի որբեալներն — եթէ իրաւունքնին պահել կ'ուզեն — ընկերութենէն չեն կրնար դուրս հանուիլ:

Ժ. Ընկերութեան կարգապետն արուեստախմբին նախագահին հրամանովն ընկերութիւնը ժողովելով՝ ամէն վարպետ պարտաւորուած է, ընդ պատճով 30 քրայցերի՝ որոշեալ ժամանակին ժողովքին ներկայանալուն: Բացառութիւն են՝ քաղաքին մէջ չգտնուիլը, հիւանդութիւնն եւ ուրիշ ծանր պատճառ մը, որուն համար ժողովքին չի կրնար ներկայանալ:

ԺԱ. Առանց արուեստախմբին նախագահին գիտնալուն, մէկու մը քաղքէն հեռանալու հրաման չկայ, եւ ոչ դասնպետին եւ ոչ պաշտօնատէրի մը: Մէկը տեղ մ'երթալ ուզած ատեն, նախ նախագահին ծանուցանելու է, թէ զով կ'ուզէ իւր տեղը թողուլ: Վասն զի ասիկա չընողն երկու ֆիորին տուգանք կը վճարէ:

ԺԲ. Երբ որ արուեստախմբին նախագահն ընկերութեան անդամները, շրջաբերական թրդ-թոյլը թաղման կը կանչէ, թէ որ թուղթն զմէկը տունը դր գտնէ, եւ ասիկա առանց բաժնաւոր պատճառի թաղման չի գար, գիտնայ որ երկու ֆիորին պատիժ կ'ընենուի: Արքած վիճակի մէջ թաղման ներկայացողը՝ մէկ ֆիորին կը տուժէ: Վախճանող վարպետի մը, կամ իւր կնիկանը պարտական է ամէն սատար ու սորվող թաղման ներկայուի:

ԺԳ. Որովհետեւ մասվաճառութեան խանութն անոր համար է, որ հոն ամէն օր միս ծախուի, ուստի պատշաճ բայց հարկաւոր ալ է, որ ասիկա լաւ վիճակի մէջ պահուի եւ հոգ տարուի, որ հոն պահուութիւն մը չըլլայ: Անոր համար հարկ է որ պահած բաներն՝ ընկերութեան ծախքովը վերատեսչին ձեռքը նորոգուին: Մասվաճառանոցը հարկ է որ միշտ մաքուր վիճակի մէջ ըլլայ. շարժի շաքար՝ գտնէ երկու հեղ աւելուի եւ լաւ կերպով մը մաքրուի եւ լուացուի: Եթէ որ վերատեսչն, անհագութեամբ, աւրուած բաները չի նորոգեր եւ իւր պարտաւորութիւնն ըստ օրինի չի կատարեր, երկու ֆիորին տուգանք պատճառի:

ԺԴ. Երբ վարպետ, սատար կամ աշկերտ մը մասվաճառի խանութին մէջ միս կը

ծախէ, պատշաճ վարմունք ունենայ եւ գնողները յարգէ: Զուգար յանդիմանէ, եւս առուել հայհոյէ: Առանձին յարգութիւն ցուցնելու է քաղաքային պաշտօնատէրներուն եւ եկեղեցական անձանց: Վնեռն հետ, իւր աստիճանին, պաշտօնին եւ վիճակին համեմատ պէտք է որ վարուի՝ յարգութեամբ եւ պատուով: Վասն զի եթէ ասոր հակառակ գործէ, եւ իւր վրայ ամբաստանութիւն ըլլուի, գիտնայ այնպիսին, որ երկու ֆիորին պատիժ պիտի ընդունի: Իսկ սատարը կամ սորվողն իւր գործած յանցանքին համեմատ, սահմանուելի գրամական տուգանք պիտի պատժուի: Մասվաճառի խանութը՝ խմած վիճակի մէջ միս կորել ու ծախել բացարձակապէս արգելուած է, մէկ հուշք. ֆիորին տուգանք:

ԺԵ. Միս ծախող վարպետը սատարը կամ աշկերտը խանութէն ամենեւին չհետանայ, ասդին անդին չերթայ, ոչ գինեատուն, ոչ գնելու եւ ոչ ծախելու: Իսկ եթէ անպատճառ կատարելու գործը մ'ունի, խանութն աւ ծախելը՝ բանէ հասկըցող վարպետի մը յանձնէ, ապա թէ ոչ երկու ֆիորին տուգանք կը պատժուի:

ԺԶ. Վարպետներն ամէն տեղ, բայց մասնաւոր մասհատու թեան խանութին մէջ, իրարու հետ եղբայրական սիրով ու միասնաւոր յարգանքով վարուին, կուր չընեն, մէկ մէկու անպատշաճ խօսքեր չըսեն, ապա թէ ոչ, եթէ մէկն, ով որ կ'ուզէ ըլլայ, այնպիսի բան մ'ընելու յանդգնի, ու աս բանն ստուգուի, երկու ֆիորին տուգանք պիտի ընդունի:

ԺԷ. Մասվաճառն անանկ հոգ տանի իւր պաշտօնին, որ ըլլայ թէ խանութն առանց մսի մնայ. հապա երբ իրմէն յառաջ եղող կարգաւորին միջոց հասնի, ինք իր մտովը պատրաստ կենայ, որ անմիջապէս կարենայ ծախել, ապա թէ ոչ աս պահութեանը համար քննիչ վարպետն իրմէն ֆիորին մը գրաւական կրնայ առնուի: Եթէ այս բանն ընկերութեան վերատեսչին հետ հանդիպի, այն ատեն գրաւականը երկու ֆիորինով պէտք է որ փրկանաւորէ: Իսկ եթէ աս պահութեան համար ընկերութիւնն ալ մնաս կրէ, այն ատեն ընկերութեան հետ պէտք է այս բանն շտկէ:

ԺԸ. Չըլլայ թէ մէկը մասվաճառանոցին մէջ հինգ-վեց ֆունտ միս պահէ միայն: Իրմէն մնացած քիչ միսն անմիջապէս իրեն յաջորդող կարգաւորին տայ, որ պարտաւորուած է՝ մինչեւ 10 ֆիորին արժէք ունեցող միս իրմէն ընդունիլ: — Կարգաւոր մասհատին պարտա-

կանութիւնն է՝ քաղաքս փոխադրուող զինուորաց
Համար, ամէն ժամանակ բաւական միս հոգալւ
— Երբ հարկին այնպէս պահանջէ — ոստի-
կանութեան կարգադրութեամբն ու հրամա-
նին հետեւութեանը — ընկերութիւնը՝ յա-
րաւերութեանը ու պարագայից համեմատ ե-
զան միս ծախելու համար երկու խանութ պիտի
բանայ, խոզի միսին գինը՝ պիտի որոշէ քաղա-
քառաշխութեան խորհուրդը։ Իսկ ընկերու-
թիւնը պարտական է ծախել ասեռն ինք զինք աս
որոշման յարմարեցնել։

ԺԹ. Եզան միսն զատ, ամէն ուրիշ տե-
սակ միս, օխտակի աղագաւ՝ խոզի, ոչխարի, աշ-
ժու, հորթի եւ գառնի միս, ինչպէս նաեւ խոզի
գիրուց — ծախել՝ ընկերութեան իրաւունքն է.
եւ զասոնք ամէն ժամանակ միայն ընկերութիւնը
կրնայ ծախել ու ծախել տալ. գուրս առնելով
նաեւ գառնուկի միսն, երբ այս քաղաքի մէջ
մուշտակագործաց ընկերութիւն մը կազմուի։ —
Աս այսպէս ըլլալով ալ, ամենեւին թոյլ չի
տրուիլ, որ ընկերութեան անդամները, գառնի
միս ծախելու նկատմամբ, քաղաքացոց փնտսոյն
եւ ծանրաբեռնութեամբը — որպիսի կերպով
որ ըլլայ թող ըլլայ — իրարու հետ գաղանդի
դաշնակցութեան մէջ մտնեն. հապա ծախել ու
ծախել տալ իւրաքանչիւր զը իրմէն մտքով առած
գառնին միւսը, ընկերութիւնը պարտաւորելով
ինք զինք, որ եթէ աւելի չէ, գոնէ չորս հոգի,
ամէն որ բաւական քանակութեամբ եւ լաւ տե-
սակ միս ծախեն եւ ծախել տան։ — Այժմու
մինի, ամբողջ եւ կտորով ծախեն, ոսկից ետքն
ալ՝ քաղաքի մէջ — աւելի շատ սեղ շինելու
վախճանս — արգելուած պիտի չըլլայ։ —
Եղիսաբեթուպոլսոյ սովորեալ տարեկան տոնա-
վաճառներու օրերը՝ տոնավաճառն սկսելու նշան
արուած զանգակին զարնուելէն ետեւ, մասհատի
տիտղոսով, ամէն մարդու ներուած է, ամէն տե-
սակ միս եւ խոզի գիրուց — եզան միւս գուրս
առնելով — աղատապէս ծախել։

Ի. Գառն կարելի՞ միայն մինչեւ Մարգա-
րիտայի օրը (յուլ. 13) կրնայ ըլլալ։ Անկից
ետքը՝ գլխաման պատժոյ տակ արգելուած է
կտրել։ — Գառն կարողն՝ ունենայ մասհա-
տութեան խանութին մէջ աման մը, ուր գա-
ռին արհիւր թափուի։ Որովհետեւ գետին թափելը՝
ամէն անգամուն տաք քրայցեր պատժով ար-
գելուած է։ Գառն աղիքները՝ չըլլայ թէ պա-
տահանէն դուրս թափէ, նետէ կամ նետել
տայ։ Տեղն ուր գառնը մորթած է, մաքրէ,
սրբէ. եւ ընդհարապէս ամէն տեղ մաքուր

բռնէ, վասն զի սահմանաւ պատժով կը գտնէ։
— Հորթի միս, ամէն վարպետ, ամէն ժամանակ
կրնայ ծախել։

ԻԱ. Բաւական խոզի միս, կրնայ այրել (ab-
schwenden) բայց միայն ամբողջական ու գեկտի.
տառին օրէն մինչեւ ապրիլի վերջը։ Կրնայ,
ընկերութեան մէջ չեղողն ալ ծախել ու
ծախել տալ. բայց այս բանին համար, կարող-
ները պարտական են, մագաղործաց ընկերութեան
ամէն մէկ խողին համար հինգ հինգ քրայցեր
վճարելու։

ԻԲ. Միս կտրելու տեղերուն ընտրութիւնն
ու բաժանութիւնը ըլլայ այն միջոցին, երբ արուես-
տակներն նախապէս կ'ընտրուի։

ԻԳ. Ընկերութիւնը պարտական է — ընդ
պատժով գլխաման — միսն՝ ամէն ժամանակ,
քննութեան համեմատ կտրել եւ կտրել տալ։
Քննութեան կարգադրիչը պիտի ըլլայ տեղւոյն
քաղաքային խորհուրդը։ — Ընկերութիւնը մի-
այն Դրանսիականին ու Հունգարայի առաջին,
երկրորդ ու երրորդ կարգի եղնիկ պիտի գտնէ։ —
Քննութեան տակ ձգուած եզանց մորթն ու
ճարպն՝ աճրդով, կանխիկ ստակով պիտի ծա-
խուին։

ԻԴ. Միս կտրելու օրերը՝ — Ս. Գեորգէն
(ապր. 24) մինչեւ Ս. Միքայէլ (սեպտ. 29) —
առաւել ժամը հինգէն, մինչեւ կէս օր, ու կէս
օրէն ետեւ՝ երեքէն մինչեւ իրիկուն։ — Իսկ
տարւոյն մէկալ մասին մէջ — որովհետեւ օրերն
աւելի կարճ են — առաւել ժամը եօթէն, մին-
չեւ իրիկուն — մտաւաճառի խանութը միշտ
բաց պիտի ըլլայ. ու հոն՝ բաւական միս պիտի
գտնուի։

ԻԵ. Մագդի կամ աւելցուկ մսին (Zulage),
միայն հինգերորդ մասն, այսինքն՝ հինգ ֆունտ
տէն, ֆունտ մը պիտի տրուի, զոր ամէն մարդ,
առանց ընդօրինութեան ընդունելու պարտական է։
Ամէն վարպետ, ոստար եւ աշկերտ պարտաւո-
րուած է ճշմարիտ ու չխարդախած կշռով ծա-
խել ու ծախել տալ։ Պատն զի զով որ գտնեն
թէ խարդախած կշիւ կը գործածէ, այնպիսին
ոստիկանութեան վերատեսուէչէն, մինչեւ երեք
ֆիորին տուգանք կը պատժուի։

ԻԶ. Երբ երկրատար հասարակութեան
ձերմակ կամ սեւ ցուլը կամ ուրիշ մէկ տուարը՝
պատճառի մը համար մորթիւն հարկ ըլլայ. —
նոյնպէս՝ երբ որ քաղաքացոյ կամ աս քաղաքին
ընակիւններէն մէկուն կենդանւոյն ըստ պատահ-
ման փնտ մը կամ դժբախտութիւն մը հասնելով՝
կտրել հարկ ըլլայ, ասանկ դէպքի մէջ — եթէ

տուարն ուրիշ կողմանէ առողջ էր — պարտական է ընկերութիւնը միւր՝ 24 քարանդանով գնելու, դուարը մորթելու եւ խանութին մէջ ծախելուն: Մանաւանդ երբ տանուտէր մը, իւր տուարներէն ասանկ հատ մը ընկերութեան տալու փափաքէր — եւ տուարը՝ ստիկանութեան վերատեսչութեան հաւանութեամբ վաճառելի է — պարտական է ընկերութիւնը գանկիւս ընդունելու եւ ըստ գնահատութեան, գինը տիրոջ հատուցանելու:

Ի՞նչ խոզի ճարպ ծախող Մասհատաց որբեւորին երբ մնալաճառաց ընկերութենէն կը կախուին, իթէ իրենցմէ մէկն ընկերութենէն կախուած ունենալ չուզէ, այնպիսոյն հրաման էկայ մնալործաց արհեստին վերաբերող բան ծախու հանելու: Ասոնք՝ գնելու կամ ծախելու մէջ՝ մէկ մէկու դէմ բան մը չընեն: — Ի վերայ այսր ամենայնի, եթէ քստ պատահման բան մը պատահի, կրնան զիրար ընկերութեան առջեւ ամբաստանել:

Ի՛նչ Այն միջոցին որ ընկերութիւնը ժողովքի մէջ է, մինչեւ որ խորհուրդը չլինայ, ոչ վարպետ, ոչ սատար մը, վաճառանոց բեռուած տուարը, խողը, խոյն եւ այլն, գնել չի կրնար, վասն զի երկու ֆիրոյն պատիժ կ'ընդունի:

Մասգործաց ընկերութիւնը՝ տարւ տարւոյ մը չափ ապրեցաւ թափաքիկայ կանոններովն ու կորագործալ կերպով աճեցաւ ու յառաջացաւ: Այլ Բայը 1848 յ յեղափոխութիւնն ամէն բան տանն աւելցաւ ըրաւ, փճացուց: Ընկերութիւնն ինք իրմէն լուծուեցաւ ու չկրցաւ մէյ մ'ալ կենդանանալ: Հայ մագործներուն մէկ մասը չէ թէ միայն բոլոր ունեցածը՝ հապա նաեւ կենաքը կորսնցուց: Քաղաքը՝ 1848ին եւ 1849ին տաքսոններէն ու վալաքներէն այն աստիճանի կողպուեցաւ ու քանի մ'անգամ այնպէս կրակի տուեցաւ, որ գրեթէ բոլորովին աւերեցաւ, ու կորողութիւն ունեցող մնալաճառ չլինաց: — Ասոր վրայ ազգայինը, ցոխա թողութիւնն Եղիսարեթի միջոցով մէջ՝ այնպէս եկամուտ ունեցող շահաբեր արուեստն ու յանձնեցին օտարաց, որոնք իրենցմէ աւելի ճարպիկ ու գործունեաց գտնուելով՝ շարունակեցին մագործութիւնն եւ եղան մէջ ստացուածոց տէր: Այսուրեւն օրս եւ ոչ ազգային մնալաճառ մը կայ քաղքին մէջ: Եղիսարեթի միջոցով մնալաճառները՝ հաւնաբաղի, վալաք, սաքսոն ու հրեայ են:

(Շարունակել)

ՅՈՒՆԻՍԿՈՒՆԻ

ԳՐԱԳԻՐ

(Շարունակել)

8.

Վերջապէս դադրեցան հայածանքները, խաղաղ ժամանակներ եկան կարծես, բայց եկեղեցւոյ համար պատերազմը չպակեցցաւ: Արիւնտութեան խռովութիւնը մինչեւ Գամիքը ալ հասան եւ Յուլիանու ուրացութիւնը մեծ վերքեր հասցուց եկեղեցւոյն: Առաջին տիգրեսական ժողովը գումարուեցաւ 325 ին Վիկիա, որուն զորդերէն մին էր Ղեւոնդիսան Կեսարիոյ եպիսկոպոսն իւր Հերմոգիէնս օտրակազգին հետ. (Հմմտ. Եւսեբ. «Վաքը Կաստանդիանոս» եւ նաեւ Գր. Դաղ. ճառ Խթ): Այս այն Ղեւոնդիոսն է որ կը ստորագրէր նաեւ «Ղեւոնդիոս Կեսարիայ, Կապպադոկիայ, Գաղատիայ եւ Հայոց աշխարհի ֆորուս եւ Մեծին» (Λ. Καίσαρεια, Καππαδοκίας, Γαλατίας καὶ Ἀρμενίας μυχρᾶς καὶ μεγάλης), եւ որ ձեռնագրեց Գրիգոր Լուսաւորէի Հայոց, որուն մասին տես նոյն ազգին պատմագրին հաղորդածը՝ Մովս. Խորենացի, Բ. ԳԼ. ԻԷ: Պարսից դէմ մղուած յաղթ պատերազմէն ետքը Գաղեքիոս ամբարցուց ամբողջ սահմանադուրէր բերքերով եւ զօրանցներով՝ խաղաղութեան ժամանակ մ'իկաւ Յուսուֆիկոման Արիոյ համար, որ իւր 40 տարի տեւեց՝ մինչեւ Կոստանդինուս կենաց վերջը: Յաղթող կայսրներն անշուշտ մտքէն չէին անցնէր որ նաեւ այս յաղթութեամբք գիրքնուցած էին մեծապէս քրիստոնէական՝ զոր այնչափ կ'ատէին, խաղաղ տարածումը: Կեսարիոյ աթոռոյն վրայ Ղեւոնդիոսի յաղթընցին Եւղաղիոս, Հերմոգիէնս, Գաւնիոս (Dianios) որ յետոյ արիւնտութեան միտեցաւ եւ որմէ մկրտուեցաւ Ս. Բարսեղ. դարձեալ Եւսեբիոս՝ որուն ժամանակ կը գործէր նոյն Ս. Բարսեղ, եւ որ եպիսկոպոսին հետ թշնամանալով անապատ փախաւ եւ միայն 365ին գարձաւ, նոյն Եւսեբիոսի մահուանէն ետքն իւր հայրենի քաղաքին սքանչելիականութեան գահը բազմեցով: Բարսեղի

1 Ռամսէյ վերին տարիներուս դէպքերը համեմատ է Գիկիլիոսիանու յարուցած հալածանքը հետ. (տես Ramsay, Two massaores in Asia Minor, թերթիկ Comtemp. Review 1896, p. 935 ff.)

2 Նիկիոյ եպիսկոպոսաց անուաններու լատ. յուն. իսկան, տարի, որոր եւ հայ ցանկերը հրատարակեցին Գիկիլիոսի շիրքէնցիէն եւ Կալաթ. (Լաթիքի 1898) նիք քաղաքին վրայ իւր Կապպադոկիոյ (անձուկ մտքը) եպիսկոպոսանիստ ամբոս Նիսանիոս ձեռնէր Կեսարիա, Տիւսոս, Կիւրիստուս, Կիւրիսիոս եւ Պաւստոս:

3 Տես J. Burekhardt, Die Zeit Constantin des Grossen. (Բ. Գր.) Լապպիք 1890: